

“เซว่า” ใน “ครัวพระศาสดา” กับสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์ :

กรณีศึกษาคูรตวาราศรีคุรุสิงห์สภา (กรุงเทพมหานคร)

Sewa (Social Service) in the Guru kaLangar (Free Kitchen)

and Socio-cultural Features of Thai Sikhs: A Case Study in

Gurdwara Sri Guru Singh Sabha (Bangkok)

อภิรัฐ คำวัง

ศูนย์ภารตศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

มหาวิทยาลัยมหิดล อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

E-mail: api.ramdas@yahoo.com

บทคัดย่อ

การปฏิบัติ “เซว่า” หรือการอุทิศตนเพื่อรับใช้สังคมของชาวซิกข์ตามหลักคำสอนในศาสนาซิกข์ สามารถปฏิบัติผ่านงานกิจกรรมที่หลากหลาย เป็นกระบวนการขจัดหังการที่มีอยู่ในตัวบุคคล ด้วยการแบ่งปัน การให้ การช่วยเหลือสังคม ถือว่าเป็นการทำบุญเพื่อลดความเห็นแก่ตัว และ “ครัวพระศาสดา” (“คุรุ กา ลังการ์”) ให้บริการอาหารสำหรับทุกคน การปฏิบัติเซว่าให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติจริง อันเป็นหัวใจสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าไปมีส่วนร่วม

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการปฏิบัติเซว่าในครัวพระศาสดา คูรตวาราศรีคุรุสิงห์สภา กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจปรัชญาและกระบวนการปฏิบัติเซว่าของชาวไทยซิกข์ และความเป็นสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์ จากการเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ได้รายละเอียดของการปฏิบัติเซว่าของกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะครอบครัว การปฏิบัติเซว่าเป็นส่วนหนึ่งในการกล่อมเกล่าและการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของชาวซิกข์ “วิถีแห่งซิกข์” ให้กับเด็กไทยซิกข์ ขณะที่ครัวพระศาสดาเป็นพื้นที่ที่แสดงความเป็นสังคมวัฒนธรรม ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าครัวพระศาสดาเป็นพื้นที่ทางจิตวิญญาณและเป็นสัญลักษณ์ของความเท่าเทียมกัน และการบริการด้วยมือทำให้เกิดภราดรภาพในสังคมและยังเป็นการขจัดตัวตนด้วย การศึกษาค้นคว้านี้ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องการปฏิบัติเซว่าและครัวพระศาสดา อันเป็นส่วนหนึ่งของการทำความเข้าใจศาสนาซิกข์และสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ

¹ บทความนี้ปรับปรุงจากบทความที่นำเสนอในการสัมมนานานาชาติ “ไทยศึกษา” ครั้งที่ 11 (the 11th International Conference on “Thai Studies”) ระหว่างวันที่ 26-28กรกฎาคม พ.ศ.2554 ของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

นอกจากนี้ ยังเป็นฐานที่จะศึกษาเกี่ยวกับศาสนาซิกข์ในสังคมไทยต่อไป

คำสำคัญ: ศาสนาซิกข์ ชาวซิกข์ ชุมชนชาวไทยซิกข์ การบริการสังคม/เซว่า การขัดเกลาทางสังคม

Abstract

Performing Sewa or self sacrifice for social service is a principle of the teaching of Sikhs which followers can do in the performance of various activities. As part of Ahankar (expelling ego), one should share and contribute to any social service. One of these services is the Guru kaLangar (free kitchen) which serves free food to all. The free kitchen is a Thai-Sikh socio-cultural way in which they express their humility and service to others. Sewa is a part of Thai Sikhs' socialization and transfer of their identity to the younger generation and it emphasizes service through physical help, a unique concept that touches the beneficiaries' hearts and in which anyone can participate. This qualitative research was conducted at Gurdwara Sri Guru Singh Sabha in Bangkok and aimed to understand the principle of Sewa used by Thai Sikhs and the social-cultural context of Thai Sikhs offering the free kitchen. Data were collected from various Thai Sikhs who had participated in Sewa. Results of the study showed that the free kitchen was a spiritual space and a symbol of equality, and that service by hand conveyed fraternity in society and rejected the ego. These results led to a better understanding of Sewa, the importance of the free kitchen in Sikhism, and their socio-cultural identity. In addition, this study provided a database for further study on other aspects of Sikhism in Thai society.

Keywords: Sikh/Sikhism, Sikhs, Thai Sikhs' community, Social service/Sewa, Socialization

บทนำ

ในบรรดาชาวไทยอินเดียกลุ่มต่างๆ² ในสังคมไทยนั้น ชาวไทยซิกข์ถือเป็นชาวไทยอินเดียกลุ่มใหญ่การเรียก “ชาวซิกข์” มาจากการนับถือศาสนาซิกข์ (ศาสนิกชนซิกข์) ชุมชนชาวไทยซิกข์ในกรุงเทพมหานครเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษาเนื่องด้วยเป็นกลุ่มที่มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีกิจกรรมทางศาสนาและสังคมอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนานราว 8 ทศวรรษ พลังทางสังคมของชาวไทยซิกข์มาจากการปฏิบัติตามหลักศาสนนียในศาสนาซิกข์ ดังนั้น สิ่งที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้าต่อด้านอินเดียศึกษาก็คือ ปรัชญาหรือหลักคิดหลักปฏิบัติของศาสนาซิกข์ และสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์

สำหรับการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องการปฏิบัติเชื่อว่าในครีวพระศาสดา ของชาวไทยซิกข์ที่คุรุดวารา³ ศรีคุรุสิงห์สภา กรุงเทพมหานคร วัดอุประสงค์เพื่อศึกษาปรัชญาและหลักการปฏิบัติเชื่อว่าของศาสนาซิกข์ กระบวนการปฏิบัติเชื่อว่าของชาวไทยซิกข์ในครีวพระศาสดา และความเป็นสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์ในพื้นที่ของครีวพระศาสดา โดยการศึกษาได้อาศัยกระบวนการตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์เป็นศึกษาและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

กระบวนการศึกษาประกอบด้วย การทบทวนวรรณกรรมเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ต การสัมภาษณ์บุคคล การศึกษาภาคสนามในครีวพระศาสดาระหว่างปี พ.ศ.2552-2553 โดยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์บุคคลที่ปฏิบัติเชื่อว่า

ศาสนาในแนวคิด

การศึกษาในมิติศาสนานั้น เกียร์ซ (Geertz) ได้ให้นิยาม “ศาสนา” ไว้ว่า “เป็นระบบสัญลักษณ์ระบบหนึ่ง ซึ่งกระทำการสถาปนาอารมณ์ (moods) และแรงจูงใจ (motivations) ในมนุษย์ ซึ่งมีอิทธิพลกว้างขวางและคงทนนาน ด้วยการสร้างมโนทัศน์ ระเบียบของชีวิตโดยทั่วไป และทำให้มโนทัศน์นี้มีแสงสว่างแห่งความจริง จนอารมณ์และแรงจูงใจนั้นดูเสมือนเป็นสิ่งที่จริงแท้แน่นอน” และ “ศาสนาทำให้ระเบียบทางสังคมเป็นรูปเป็นร่าง” (อकिन ธิพัฒน์, 2551) ขณะเดียวกัน เกียร์ซ ยังได้อธิบายว่า อัตลักษณ์ (identity) เป็น “primordial attachments” ซึ่งมีติดตัวมาตั้งแต่เกิด เป็นต้นว่า ความผูกพันของระบบเครือญาติ ศาสนา ภาษา

² ชาวไทยอินเดียสามารถแบ่งได้เป็นหลายกลุ่ม เช่น แบ่งตามรัฐหรือดินแดนของบรรพบุรุษ แบ่งตามการนับถือศาสนา ในกรุงเทพมหานครมีทั้งชาวฮินดูและชาวซิกข์ ส่วนใหญ่เป็นชาวซิกข์ การเรียกชาวไทยอินเดียหรือชาวไทยเชื้อสายอินเดียนี้ได้เรียกตามสัญชาติและเชื้อชาติ ส่วนการเรียกชาวไทยซิกข์เป็นการเรียกสัญชาติกับศาสนา บ้างก็เรียกแซกซิกข์หรือแซกโพกผัว (บุรุษ)

³ คุรุดวารา (Gurdwara) คือ ศาสนาสถานของศาสนาซิกข์ บ้างเรียกคุรุทวาร บ้างเรียก วัดซิกข์

และพฤติกรรมทางสังคม เป็นลักษณะร่วมและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคนเดียวกัน ซึ่งยังคงเป็นลักษณะของภาพนิ่ง (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547)

นอกจากนี้ ยังศึกษาเรื่องการขัดเกลาทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา ตามที่ โคเฮน (Cohen) อธิบายว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เป็นการอบรมสั่งสอนแบบแผนขั้นพื้นฐานทางกายภาพ มีปฏิสัมพันธ์เป็นไปตามธรรมชาติกับพ่อแม่พี่น้องและบุคคลต่างๆ เป็นวิธีการที่มีอิทธิพลต่อการขัดเกลาจิตใจในระบบสังคมเครือข่าย ซึ่งเป็นหลักการขั้นปฐมภูมิในองค์กรทางเศรษฐกิจ การเมือง และความสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ (Williams, 1983)

ดังนั้น แนวคิดการศึกษามิติทางศาสนา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์และการขัดเกลาทางสังคม เป็นแนวทางที่นำไปวิเคราะห์กับการปฏิบัติเชื่อว่าในครั้วพระศาสนา

ศาสนาซิกข์และชาวไทยซิกข์

ศาสนาซิกข์และชาวซิกข์

ดินแดนปัญจาบเป็นแหล่งกำเนิดศาสนาซิกข์ ปัจจุบันปัญจาบตั้งอยู่ทางเหนือของสาธารณรัฐอินเดียและสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน ศาสนาซิกข์ถือกำเนิดโดยพระศาสดาคูรูนานกซาฮิบ⁴ ซึ่งประสูติที่หมู่บ้านตัลวันดี⁵ ศาสนาซิกข์ถือเอาปีประสูติของพระปฐมศาสดาเป็นปีแรกของศาสนาคือ พ.ศ 2012/ค.ศ.1469 เป็นศาสนาใหม่ที่เกิดขึ้นในอินเดีย หลังจากที่มีศาสนาฮินดู พุทธ เซน

พระศาสดาคูรูนานกซาฮิบเริ่มอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือมวลมนุษย์และออกเดินทางไปเผยแพร่คำสอนระหว่างปี พ.ศ. 2050-2082/ค.ศ. 1507-1539 (รวม 32 ปี) ณ ดินแดนปัญจาบและแห่งอื่นๆ ในการเผยแพร่ดังกล่าว มีบรรดาผู้ศรัทธาทันทีทุกสารทิศได้เดินทางมาคารวะ ฟังเทศนา ฝึกปฏิบัติตนตามพระจริยวัตรของพระองค์ซึ่งเน้นการปฏิบัติตนด้วยวิธีการที่ปุถุชนสามารถปฏิบัติตามได้ ผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติตนตามอย่างเคร่งครัดจึงเรียกว่าศิษย์ คำว่า “ศิษยะ” (sisya) เป็นภาษาสันสกฤต ส่วนภาษาบาลีออกเสียงว่า “สิกข์” หรือ “สิกขา” (sikkha) สำหรับในภาษาปัญจาบออกเสียงว่า “ซิกข์” (sikh)⁶

⁴ พระศาสดาคูรูนานกซาฮิบ (Guru Nanak Sahib, พ.ศ. 2012-2082/ค.ศ. 1469-1539) เป็นพระปฐมศาสดาของศาสนาซิกข์

⁵ หมู่บ้านตัลวันดี (Talwandi) ปัจจุบันคือหมู่บ้านนังกานาซาฮิบ (Nankana Sahib) ตำบลเชคุปุระ (Sheikhpura) จังหวัดปัญจาบ สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน ใกล้เมืองลาฮอร์ (Lahore)

⁶ ตามแหล่งข้อมูลต่างๆ รวมทั้งเอกสารทางวิชาการในประเทศไทยขณะนี้ มีการเรียกชื่อศาสนาทั้ง “ซิกข์” และ “สิกข์” โดยผู้ศึกษาเลือกใช้ “ซิกข์” ตามสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2082/ค.ศ. 1539 เป็นต้นมา มีการสืบทอดพระศาสนาต่อจากพระองค์แรกจนถึงพระองค์ที่ 10^7 กระทั่ง พ.ศ. 2241/ค.ศ. 1708⁷ ได้มีการสถาปนาพระมหาคัมภีร์อาดิครันท์ (ซึ่งเป็นการรวบรวมประพันธ์จากนักบุญทุกศาสนาและพระศาสดาพระองค์ต่างๆ ของศาสนาซิกข์) เป็นพระศาสดาศรีคุรุครันท์ซาฮิบ (Sri Guru Granth Sahib) และเป็นพระศาสดาของศาสนาซิกข์ตลอดนิจรันดร์กาล ปัจจุบันชาวซิกข์เคารพกราบไหว้พระศาสดาศรีคุรุครันท์ซาฮิบ (พระมหาคัมภีร์) และการศึกษาพระมหาคัมภีร์เป็นการน้อมรับและปฏิบัติตามคำสั่งสอนจากพระศาสดา

ศาสนาซิกข์เน้นการปฏิบัติตน โดยเป็นการถ่ายทอดปรัชญาและแนวทางปฏิบัติจากพระศาสดาสูตียหรือซิกข์ พระศาสดาคือคุรุซึ่งหมายถึงครู ในภาษาสันสกฤตและภาษาปัญจาบิเรียกว่า “คุรุ” หมายความว่า เป็นผู้นำไปสู่แสงสว่างทางปัญญาหรือเป็นผู้เฝ้าออกจากความมืดมนแห่งอวิชชา ศาสนาซิกข์จึงเน้นเรื่องการใช้ปัญญาและการแสวงหาความจริง เช่นเดียวกับศาสนาพุทธ

ศูนย์กลางของศาสนาซิกข์อยู่ในดินแดนปัญจาบ ในอดีตนั้นดินแดนปัญจาบคือกลุ่มลุ่มแม่น้ำห้าสายครอบคลุม ปัจจุบันเป็นพื้นที่จังหวัดปัญจาบของสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน และในรัฐปัญจาบของสาธารณรัฐอินเดีย ศูนย์รวมจิตใจของชาวซิกข์ทั่วโลกอยู่ที่ฮาร์มันดิรซาฮิบ (Harmandir Sahib) หรือสุวรรณหวิหาร (The Golden Temple) ตั้งอยู่ที่เมืองอมฤตสาร์ รัฐปัญจาบ สาธารณรัฐอินเดีย

สำหรับการประดับภาพวาดหรือรูปเคารพของพระศาสดาพระองค์ต่างๆ ตามสถานที่นั้น ไม่ให้มีการบูชาเช่นไหว้ใดๆ การใช้ดอกไม้ ผ้าสี หรือแสงสีที่บริเวณภาพหรือคุรุตวาราเป็นเพียงการประดับตกแต่งให้สวยงามเท่านั้น การปฏิบัติธรรมเน้นการศึกษาพระมหาคัมภีร์การสวดภาวนา “นาม” และการปฏิบัติตนตามหลักศาสนวินัยซึ่งครอบคลุมถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตและรูปแบบการประกอบพิธีที่เน้นความเรียบง่าย

ชาวซิกข์จากปัญจาบสู่เจ้าพระยา

พ่อค้าชาวซิกข์เดินทางจากดินแดนปัญจาบเข้ามาค้าในกรุงเทพมหานครสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงหลังจากที่รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสอินเดีย พ.ศ. 2415/ค.ศ. 1872 ขณะนั้นทั้งปัญจาบและอินเดียต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคมอังกฤษการค้าขายของพ่อค้าชาวซิกข์เริ่มตื้นขึ้นในลักษณะการเดินทางไปกลับระหว่างปัญจาบกับกรุงเทพมหานคร จนกระทั่ง

⁷ พระศาสดาคุรุโกวินทสิงห์ซาฮิบ (Guru Gobind Singh Sahib) พระศาสดาพระองค์ที่ 10 ศาสนาซิกข์ พ.ศ.2218-2251/ค.ศ.1675-1708

⁸ จากปีประสูติกาลของพระปฐมศาสดาถึงปีสถาปนาพระศาสดาศรีคุรุครันท์ซาฮิบ-พระศาสดานิจรันดร์กาล รวม 229 ปี

ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีพ่อค้าชาวซิกข์กลุ่มเล็กๆ เข้ามาอาศัยอยู่และค้าขายใน กรุงเทพมหานคร การเข้ามาอยู่ของชาวซิกข์ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้น ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่า เนื่องจากมีปัญหาเรื่องการเมืองและภาวะสงครามภายในทั้งปัญจาบและอินเดียอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดศตวรรษ (ระหว่าง พ.ศ. 2392-2490/ค.ศ. 1849-1947) จนเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ชาวซิกข์เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ตัดสินใจอพยพย้ายถิ่นออกจากบ้านเกิดเมืองนอนปลายทางของการย้ายถิ่นในอุษาคเนย์ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ภูเก็ต ปันัง และสิงคโปร์ เป็นต้น

การปรากฏตัวของกลุ่มชาวซิกข์ในกรุงเทพมหานครชัดเจนมากยิ่งขึ้นช่วงหลังสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 9 มีชาวซิกข์จำนวนมากเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร โดยเป็นการอพยพและย้ายถิ่น เนื่องด้วยช่วงระยะเวลานั้นดินแดนปัญจาบกลายเป็นพื้นที่พิพาทของการแบ่งแยกประเทศระหว่างสาธารณรัฐอินเดียและสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน⁹ หลังจากอินเดียได้รับเอกราชจากอาณานิคมอังกฤษในกลางปี พ.ศ. 2490/ค.ศ. 1947

ครุฑวาราในกรุงเทพมหานครก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2455/ค.ศ. 1912 (ศรีสุริยงหัตถา, 2549) เป็นการชั่วคราวที่บริเวณบ้านหม้อ เขตพระนคร แต่สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้เป็นครั้งคราว ปีถัดมาเมื่อมีชาวซิกข์จากปัญจาบเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครเพิ่มมากขึ้น จึงย้ายครุฑวารามายังบริเวณห้วมถนนพาหุรัดและถนนจักรเพชร ทำให้สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ตามปกติ ในสมัยรัชกาลที่ 7 ชาวซิกข์สามารถสร้างครุฑวาราเป็นอาคารใหญ่ถาวรบนที่ดินกรรมสิทธิ์ในนามมูลนิธิศรีสุริยงหัตถา พ.ศ. 2475/ค.ศ. 1932 ถือได้ว่าเป็นการประกาศตัวว่าศาสนาซิกข์เป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทย กระทั่ง พ.ศ. 2506/ค.ศ. 1963 ศาสนาซิกข์ซึ่งดำเนินการโดยสมาคมศรีสุริยงหัตถาได้รับการรับรองจากรัฐบาลไทยอย่างเป็นทางการ และสะท้อนให้เห็นถึงเสรีภาพของกลุ่มชนกับการนับถือศาสนาในสังคมไทย

ครุฑวาราศรีสุริยงหัตถากรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยซิกข์แห่งประเทศไทย เป็นครุฑวาราแห่งเดียวในไทยที่มีการปฏิบัติศาสนากิจทุกวัน ในวันหยุดสุดสัปดาห์จะมีชาวไทยซิกข์มาปฏิบัติศาสนากิจเป็นจำนวนมาก รวมทั้งชาวซิกข์จากนานาประเทศที่มาท่องเที่ยวหรือทำธุรกิจในประเทศไทยมักจะมาปฏิบัติศาสนากิจที่ครุฑวาราศรีสุริยงหัตถาเป็นจำนวนมากและอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ครุฑวาราในต่างจังหวัดจะมีการปฏิบัติศาสนากิจเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์หรือวันนักขัตฤกษ์ของศาสนาซิกข์

⁹ เมื่อสาธารณรัฐอินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ พ.ศ. 2490/ค.ศ. 1947 ในปีเดียวกันมีการแยกประเทศ คือ สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน ซึ่งแบ่งดินแดนออกจากสาธารณรัฐอินเดีย ดินแดนปัญจาบเป็นจุดแบ่ง ทำให้ดินแดนร้อยละ 40 อยู่ภายใต้การปกครองของสาธารณรัฐอินเดีย การแบ่งแยกดินแดนเป็นเหตุทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นครั้งประวัติศาสตร์ของโลก มีประชาชนหลักล้านย้ายข้ามแดนระหว่างอินเดีย-ปากีสถาน จนเกิดเหตุการณ์ปะทะและจลาจล ประชาชนบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก

“เซว่า” และ “ครัวพระศาสดา” : หนึ่งในวิถีแห่งซิกข์

ชาวซิกข์ถือเป็นผู้ที่เคร่งครัดต่อหลักศาสนวินัยมีการปฏิบัติศาสนกิจเป็นกิจวัตร ศาสนวินัยกำหนดกรอบหรือวิถีการดำเนินชีวิตเรียกว่า “วิถีแห่งซิกข์” (Sikh way) การปฏิบัติตนตามหลักธรรมพื้นฐาน ได้แก่ การสวดมนต์เจริญภาวนาเช้าและเย็น การศึกษา พระมหาคัมภีร์ บุคลิกภาพ ภาษา การแต่งกาย รวมถึงการปฏิบัติ “เซว่า” หรือการอุทิศตน เพื่อการรับใช้สังคมตามหลักศาสนาโดยถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

ปรัชญา “เซว่า”

เซว่า (sewa หรือ seva) มีความหมายตามคำศัพท์ว่า บริการรับใช้ (service) คำสอนที่สำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติเซว่าจากพระมหาคัมภีร์คุรุครันต์ซาฮิบ (Sikh Spirit, website) ระบุว่า

“Centre your awareness on Seva – selfless service – and focus your consciousness on the Word of the Shabad”

Guru Granth Sahib : Pannaa : 110 Line : 1

“จงตั้งจิตตระหนักในการทำเซว่า – การรับใช้ที่ไร้ขอบเขตและปราศจากความเห็นแก่ตัว – ขณะเดียวกันตั้งจิตสำนึกบนหลักแห่งชาบัต¹⁰ (พระธรรม)” (แปล – สุเทพ สุริยาอมฤตย์)

คุรุครันต์ซาฮิบ : ปันนา (หน้า) 110 บรรทัด 1

SGPC¹¹ (Website) ได้แสดงคำนิยามไว้ว่า เซว่าเป็นการบริการในนามชุมชน เพื่อชุมชน และเป็นการขจัดความเห็นแก่ตัว อันเป็นสิ่งที่สำคัญทางจิตวิญญาณ ส่วน BBC (Website) อธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติเซว่า เป็นการบริการรับใช้พระเจ้าองค์เดียวหรือเรียกว่า “วาเฮกูรู” (“Waheguru”) เป็นการรับใช้ประชาคมชาวซิกข์หรือเรียกว่า “คาลซา” (Khalsa) และเป็นการรับใช้มนุษย์ทุกคน คำสอนของศาสนาซิกข์สอนให้ศาสนิกชนเป็นผู้ละจากการเอาตนเองเป็นศูนย์กลางหรือเรียกว่า “มันมุข” (Manmukh– self-centred) และยึดเอาพระเจ้ามาเป็นศูนย์กลางหรือเรียกว่า “กูรมุข” (Gurmukh – God-centred) และควรจะละความเห็นแก่ตัวด้วยการบริการสำหรับผู้อื่น

¹⁰ ชาบัต (Shabad) หมายถึง บทพระธรรม

¹¹ SGPC ย่อมาจาก Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee อ่านว่า “ซโรมนี กูรดวารา ปาร์บันดัก คอมมีตี” หมายถึง คณะกรรมการกลางคุรดวาราสูงสุด มีหน้าที่ดูแลและบริหารงานของคุรดวาราต่างๆ ในรัฐปัญจาบ ฮาไรอานา หิมาจัลประเทศ ในอินเดีย และรับผิดชอบหน้าที่การเผยแพร่ ส่งเสริมการศึกษาของศาสนาซิกข์ (ศรีคุรุสิงห์สภา, 2549)

สมาคมศรีคุรุสิงห์สภาใช้คำศัพท์ “เซว่า” ในภาษาไทยโดยถอดเสียงทับศัพท์จากภาษาปัญจาบี (ศรีคุรุสิงห์สภา, 2549) ส่วนผู้ปฏิบัติเซว่าเรียกว่า “เซว่าดาร์” (Sevadar) เป็นการถอดเสียงทับศัพท์จากภาษาปัญจาบีเช่นกัน

การปฏิบัติเซว่าตามหลักศาสนาซิกข์แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

(1) ตันห์ (กายอาสา) เป็นการรับใช้สังคมด้วยแรงกาย ด้วยการใช้กำลังกายของตนเพื่อทำการให้ เพื่อทำการช่วยเหลือ

(2) มันห์ (จิตอาสา) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริการรับใช้สังคมโดยเป็นการรับใช้ด้วยการศึกษาพระธรรมในพระมหาคัมภีร์คุรุครันถ์ซาฮิบ และนำเอาคำสั่งสอนในพระมหาคัมภีร์เผยแพร่แก่ผู้อื่น¹² ตั้งจิตแน่วแน่มิหวั่นไหวขอรับใช้บริการ

(3) ฐันห์ (ทรัพย์สินอาสา) เป็นการบริการด้วยสิ่งของสำหรับผู้อื่น โดยการแบ่งปันทรัพย์สิน การอุทิศเวลา เพื่อการช่วยเหลือผู้อื่นบนฐานของความจำเป็น ความต้องการ (need) ดังนั้น ชาวซิกข์แต่ละคนควรจะปฏิบัติเซว่าในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติเซว่าในรูปแบบ “ตันห์” หรือการรับใช้สังคมด้วยแรงกาย เพราะถือว่าเป็นการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น อาทิ การดูแลรองเท้าในคุรุทวาราสำหรับผู้ที่มาปฏิบัติศาสนกิจ การปฏิบัติเซว่าในครัวพระศาสนา ซึ่งมีงานย่อยหลากหลายอย่าง เช่น ล้าง ถาด ตักอาหาร เก็บขยะ เป็นต้น

สุเทพ สุริยาอมฤต (2549) อธิบายว่า ชาวซิกข์ถือว่าการปฏิบัติเซว่าเป็นหน้าที่โดยตรง ชาวซิกข์จะร่วมกันรับใช้สังคมในคุรุทวาราและสถานที่ต่างๆ เพื่อขจัดความอหังการ ความหยิ่ง ความเห็นแก่ตัวที่มีอยู่ในตัวบุคคล ขณะเดียวกันการรับใช้ก็เป็น การช่วยเหลือสังคมด้วย

การปฏิบัติเซว่ามีเป้าหมายสูงสุดคือทำให้ชาวซิกข์สามารถละความเห็นแก่ตัว ซึ่งหมายถึงการขจัดศัตรูทั้งห้าที่มีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคน ศัตรูทั้งห้า (the five cardinal vices หรือ weaknesses) คือ กาม โกรธ โลภ โมหะ อหังการ

การปฏิบัติเซว่าที่แท้จริงนั้นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานอย่างน้อย 2 ประการ คือ ประการแรก หลักความสมัครใจ รวมถึงความจริงใจและความตั้งใจที่จะให้ ที่จะช่วยเหลือ มีความยินดีที่จะแบ่งปัน โดยการปฏิบัติเซว่าต้องปราศจากการบังคับ ทั้งบังคับให้ปฏิบัติหรือให้เลิกปฏิบัติ แต่ให้ใช้รูปแบบการเชิญชวนหรือการให้ความร่วมมือ ผู้ปฏิบัติเซว่าควรไตร่ตรองพิจารณาว่าควรจะปฏิบัติตนอย่างไรและปฏิบัติมากน้อยเพียงใดจึงจะสมควรตามสภาพ ประการที่สอง

¹² การเผยแผ่ความรู้ให้แก่ผู้อื่นของศาสนาซิกข์เป็นความหมายอย่างแคบ กล่าวคือ การทำให้ผู้อื่นหรือชาวซิกข์ด้วยกันได้รู้จักและเข้าใจในหลักคำสอนที่ถูกต้องตามหลักศาสนา โดยไม่ได้หมายถึงการชักชวนให้ผู้นับถือศาสนาอื่นเปลี่ยนมานับถือศาสนาซิกข์ เนื่องจากศาสนาซิกข์ไม่มีนโยบายการเผยแผ่ศาสนาอย่างจริงจัง เหตุผลสำคัญมาจากการไม่มีพระหรือนักบวชที่จะทำการเผยแผ่โดยตรง

ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ โดยเป็นการปฏิบัติที่ปราศจากการว่าจ้างและผลตอบแทน รวมถึงผลจากการประชาสัมพันธ์ให้มีชื่อเสียงด้วย

เชื่อว่าในศาสนาพุทธมีความคล้ายคลึงกับหลักการบริจาคทานในศาสนาพุทธ และหลักการเศาะตะเกาะฮ์ในศาสนาอิสลาม โดยมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

ตามหลักในศาสนาพุทธ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (ม.ป.ป.) ได้อธิบายเรื่องวัตถุทานหรืออามิสทานประกอบด้วย 3 อย่าง คือ (1) การให้วัตถุ จะให้เป็นสิ่งของหรือเป็นความสุขส่วนตัวที่จะต้องสละออกไปเพื่อให้เกิดความสุขแก่ผู้อื่น ในทางพระสูตรหรือสูตรตันตระได้ระบุวัตถุว่าเป็นการให้ข้าว ให้น้ำ ให้ที่อยู่อาศัย ให้นยานพาหนะ หากไม่มีวัตถุที่จะให้แล้ว การเสียสละความสุขให้ผู้อื่นนับรวมเป็นการให้วัตถุทานเช่นกัน (2) การช่วยเหลือทางร่างกายหรือเรี่ยวแรง ทางเงินทอง ทางสติปัญญา ทางอำนาจาสนา (3) การเสียสละอวัยวะ เลือดเนื้อ เสียสละชีวิต เสียสละบุตรภรรยา (เช่นพระโพธิสัตว์)

ส่วนในศาสนาอิสลาม บรรจง บินกาซัน (2547) อธิบายเกี่ยวกับเศาะตะเกาะฮ์เป็นการบริจาคทานตามความสมัครใจ ไม่มีกฎเกณฑ์กติกากำหนด มีคำสอนเป็นข้อแนะนำไว้บางประการ เช่น ถ้าจะบริจาคทานก็ให้ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยหวังการตอบแทนจากพระเจ้าเป็นสำคัญ อย่าได้หวังการตอบแทนจากมนุษย์ อย่าล่ำเลาะบุญคุณจากผู้ให้ บริจาคด้วยมือขวาโดยที่ไม่ให้มือซ้ายรู้ (บริจาคเงียบๆ) ให้แต่สิ่งที่ดี ใครมีมากจะให้มากหรือน้อย ใครมีน้อยจะให้น้อยหรือมากก็ไม่มีการบังคับกัน สนับสนุนหรือส่งเสริมกันให้ทำเพื่อความพอใจในโลกนี้และได้รับผลตอบแทนในโลกหน้า

ปรัชญา “ครวัพระศาสดา”

เมื่อพระศาสดาคูรุษานักชาฮิบมีพระชนม์ 12 พรรษา (ขณะที่เป็นสามัญชน) พระบิดามอบเงินให้พระองค์ 20 รูปี โดยให้นำเงินไปลงทุนทำการค้าแต่พระองค์ได้นำเงินทั้งหมดไปซื้ออาหารเพื่อมอบให้กับเหล่าคนบวชและผู้ยากไร้ เมื่อพระบิดาสอบถามเกี่ยวกับการลงทุน พระองค์กล่าวว่าสิ่งที่ปฏิบัตินั้นเป็น “การค้าที่แท้จริง ธุรกิจที่เปี่ยมด้วยสัจธรรม” (“True business”) และนอกจากนี้ พระองค์ได้ร่วมรับประทานอาหารกับกลุ่มผู้ยากไร้อย่างไม่แบ่งแยกหรือถือตัว ทั้งๆ ที่เป็นการปฏิบัติขัดต่อระบบวรรณะ (Caste system) ในสังคมอินเดีย

ภาพที่ 1 ภาพวาดจำลองเหตุการณ์ที่พระศาสดาศรูนานักขาธิบมอบอาหารแก่ผู้ยากไร้

ต่อมาในสมัยพระศาสดาพระองค์ที่ 3¹³ เริ่มบัญญัติว่าครุฑวาราทุกแห่งต้องมีครัวพระศาสดาเป็นส่วนหนึ่ง และมีข้อปฏิบัติที่จะต้องรับประทานอาหารในครัวพระศาสดา ก่อนไปกราบไหว้พระศาสดาหรือปฏิบัติศาสนกิจและในช่วงเดียวกัน จักรพรรดิอักบาร์¹⁴ ครั้งหนึ่งเมื่อต้องการพบพระศาสดา จักรพรรดิก็ต้องไปนั่งบนพื้นเพื่อรับประทานอาหารทั่วไปร่วมกับปฤชชนทั่วไปก่อนเช่นกันโดยจักรพรรดิยินดีปฏิบัติตามเพราะเป็นจักรพรรดิที่มีพระปรีชา (Pal Singh, 2009) เหตุการณ์นี้กลายเป็นที่กล่าวขานไปทั่วและถูกเล่าขานมาจนถึงปัจจุบัน

คำว่า “ครัวพระศาสดา” (the free-kitchen) ในภาษาไทยเป็นการถอดความหมายตามคำศัพท์ภาษาปัญจาบเรียกว่า “ลังการ์” (Langar) หรือ “ครุฑาลังการ์” (Guru ka Langar) มีความคล้ายคลึงกับโรงเจโรงทานที่คนไทยรู้จัก คำว่า “Langar” ในภาษาเปอร์เซียแปลว่าบ้านสงเคราะห์ผู้ยากไร้ (almshouse) และครัวสาธารณะ (public kitchen) ที่ดำเนินการโดยคหบดีใจบุญ สำหรับบริการอาหารแก่ผู้แสวงบุญ ผู้ติดตามคหบดี กลุ่มทางสังคม และผู้ยากไร้ โดยมีแนวคิดมาจากนักบุญนิกายซูฟี (Sufi) ในศาสนาอิสลาม (Singh Dilgeer, 1997)

¹³ พระศาสดาศรูนานักขาธิบ (Guru Amas Das Sahib) พระศาสดาพระองค์ที่ 3 ศาสนาซิกข์ พ.ศ. 2095-2117/ค.ศ. 1552-1574

¹⁴ จักรพรรดิอักบาร์ (Emperor Akbar, พ.ศ.2099-2148/ค.ศ.1556-1605) จักรพรรดิพระองค์ที่ 3 ราชวงศ์มุกัล (Mughal dynasty) เป็นผู้ปกครองชาวมุสลิมในอนุทวีปอินเดีย ซึ่งสมัยจักรวรรดิอักบารีนีถือเป็นยุคทองของราชวงศ์มุกัล ชื่อราชวงศ์มีการออกเสียงต่างกัน บ้างออกเสียงตามภาษาฮินดี ภาษาเปอร์เซีย ภาษาอังกฤษ

ครีวพระศาสดาในศาสนาซิกข์ สุเทพ สุริยามฤตย์ (2549) อธิบายว่า มีวัตถุประสงค์หลักคือสอนให้ชาวซิกข์ได้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติเชื่อว่า เพื่อลบล้างความเชื่อถือเกี่ยวกับการแบ่งชนชั้นวรรณะและความสูงต่ำในสังคม และสุเทพ สุริยามฤตย์ (2553) ยังได้อธิบายอีกว่า ตามมาตรฐานของครีวพระศาสดาในครุทวาราทอื่นเดีย ศาสนิกชนจะไม่เป็นผู้มาตักและรับอาหารด้วยตนเอง แต่จะไปนั่งในแถว “ปังกัต”¹⁵ ให้เรียบร้อยก่อน จากนั้นเซตวาร์จะนำอาหารที่จัดเตรียมมามอบให้ ทั้งนี้ ปังกัตซึ่งนั่งในแถว (row) สื่อความหมายว่าเสมอภาคหรือไม่มีความแตกต่างกัน (Singh Dilgeer)

ครีวพระศาสดา (Darbar Saheb, 2011) มีปรัชญา 2 ประการ คือ เป็นการฝึกฝนชาวซิกข์เป็นอาสาสมัครเพื่อรับใช้สังคมและเป็นการช่วยเหลือทุกคนโดยปราศจากความสูงต่ำทางวรรณะด้วยจิตใจ เพราะทุกคนคือมนุษย์ ซึ่งไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ชนชั้นวรรณะใดก็สามารถนั่งและรับประทานร่วมกันนั่งบนพื้นในแถวเดียวกันและครีวพระศาสดา (Sikh Spirit, 2011) ได้เลี้ยดูผู้คนโดยที่ชุมนุมเจริญธรรมหรือชุมชน มีการทำอาหาร บริหารและบริโภคโดยที่ชุมนุมเจริญธรรมอย่างไรก็ตาม การบริโภคไม่ได้เป็นเพียงแค่หน้าที่ที่จะรับใช้สังคมเท่านั้น พระเจ้าแสดงให้เห็นว่ามีความเท่าเทียมกันกับอาหารในการปฏิบัติเชื่อว่า อาหารคือสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตและการดำรงอยู่ ดังนั้น พระเจ้าจัดหาสิ่งเลี้ยงบำรุงร่างกาย บุรุษหรือสตรีไม่สามารถมีชีวิตรอดได้โดยปราศจากอาหาร ไม่มีความสูงหรือต่ำสำหรับการเกิด ดังนั้นจึงไม่มีบุรุษหรือสตรีที่จะอยู่รอดโดยปราศจากผู้ช่วยเหลือ

นอกจากนี้ สุเทพ สุริยามฤตย์ (2553) อธิบายว่า “ในศาสนาซิกข์ไม่มีนักบวชที่จะมาเชิญชวนให้ทำทานหรือรับบิณฑบาตดังเช่นศาสนาอื่นในอินเดียขณะนั้น และเพื่อเป็นการอบรมให้ศาสนิกชนรู้จักการแบ่งปัน ช่วยเหลือรับใช้สังคม พระศาสดาทรงเห็นว่าน่าจะมีช่องทาง จึงให้ตั้งโรงครีวพระศาสดาขึ้น ให้ศาสนิกชนนำอาหารมาร่วมกันแล้วแบ่งกันในเวลาที่มาชุมนุมเจริญธรรม กล่าวคือ ทำด้วย ทานด้วย แจกด้วย เพื่อลดความอหังการเนื่องจากในสมัยก่อน (ในอินเดีย) ถือเรื่องวรรณะกันมาก ถ้าหากมาร่วมกันแล้ววรรณะก็จะหมดไป ความอหังการว่าฉันหยิ่งเพราะฉันเป็นศรีษฏีก็จะหายไป เพราะต้องมากินข้าวหม้อเดียวกัน ล้างจานเหมือนกัน เวลานั้นก็ให้หนึ่งเป็นแถวเดียวกัน แม้แต่ตอนสมัยนั้นก็มีภคิรีย์มาเยี่ยมพระศาสดา พระองค์ทรงขอให้ไปทานอาหารก่อน แล้วจึงจะให้พบ กล่าวคือ ให้ไปมีประสบการณ์ ไปดูชีวิตก่อนว่าเป็นอย่างไ ภคิรีย์ต้องลงนั่งกับพื้นทานอาหารร่วมกับสามัญชน ดังนั้น ด้วยเหตุผลหลัก 3 ประการ คือ การรับใช้สังคม แบ่งปันสิ่งที่เหลือใช้ และขจัดความอหังการ จึงถือเป็นหลักปฏิบัติ พื้นฐานของครีวพระศาสดา “เช่นเดียวกับความเห็น

¹⁵ ปังกัต (Pangat) คือ การนั่งเป็นแถวเดียวกันในครีวพระศาสดา ซึ่งตามความหมายของคำศัพท์แปลว่า แถว (row)

ของ สุวรรณ สิงห์ใจดี (2552) กล่าวว่า “ศาสนาทำให้คนเราเสมอภาค เช่นการนั่งบนพื้นเพื่อรับประทานอาหารเป็นแถวเดียวกัน ส่วนการที่เราไปปฏิบัติเชวาก็เหมือนการทำจิตใจและทำตัวให้ต่ำที่สุด เพราะเรามีอะไรจะอะไรๆ มาก”

จากคำอธิบายและความเห็นต่างๆ ข้างต้นช่วยชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาของครีวพระศาสนา คือ หลักการแห่งความเท่าเทียมกันของทุกคน (equality between all people) โดยแสดงออกและปฏิบัติต่อผู้รับบริการอาหารในครีวพระศาสนา เช่น ทุกคนจะได้รับอาหารเหมือนกันจากหม้อเดียวกัน ทุกคนนั่งรับประทานอาหารบนพื้นที่มีระดับเดียวกัน เพื่อสื่อความหมายว่าในครีวพระศาสนาไม่มีการแบ่งแยกใดๆ ตัวอย่างเช่น คนจนกับคนรวยจะต้องนั่งบนพื้นที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน คนหลายศาสนาสามารถนั่งร่วมวงด้วยกันได้

ครีวพระศาสนามีนโยบายให้มองหลายมิติ ได้แก่ (1) อาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์มนุษย์ไม่ควรจะทุกข์ทรมานจากความหิวหรือความอดอยาก (2) การให้โดยไม่มีการแบ่งแยกใดๆ ทั้งชนชั้น วรณะ ศาสนา เพศ วัย เชื้อชาติ สีบเนื้อมาจากปัญหาพระบวรณะในสังคมอินเดียโบราณ ทำให้คนส่วนหนึ่งในสังคมไม่สามารถเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพ และต้องตกอยู่ในสภาพยากไร้ ขาดสารอาหาร (3) ชาวซิกข์ที่มาทำหน้าที่ผู้ให้ใช้กิจกรรมในครีวพระศาสนาเพื่อจัดตั้งรูปทั้งห้าที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล คือ กาม โกรธ โลภ หลง และอหังการ

“เชว้า” ใน “ครีวพระศาสนา” กับมิติทางสังคม

การปฏิบัติเชว้าในครุทวาราสีครุสังหมีกิจกรรมหลัก 2 อย่าง (2 พื้นที่) คือ การปฏิบัติเชว้าในห้องดูแลรักษาธงแท่งกับในครีวพระศาสนา ทั้งสองอย่างมีงานที่แตกต่างกันไป แต่มีเป้าหมายอย่างเดียวกันคือเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การรับใช้สังคม (ระดับสังคม) กับการจัดตั้งองค์กร (ระดับบุคคล)

ครีวพระศาสนาเปิดให้บริการประมาณ 07.30 น. ในวันปกติ ปิดบริการช่วงเวลา 10.30-11.00 น. ในวันหยุดสุดสัปดาห์ปิดก่อน 13.00 น. ในวันนักขัตฤกษ์ของศาสนาซิกข์เปิดบริการภาคค่ำด้วย ช่วงเช้าเป็นการเลี้ยงน้ำชา ตอนสายๆ จึงจะเริ่มบริการอาหาร ครีวพระศาสนาแยกส่วนเป็นสถานที่ประกอบอาหารตั้งอยู่ที่ชั้นแรก และสถานที่ให้บริการอาหารตั้งอยู่บนชั้นสอง โดยปกติการปฏิบัติเชว้าในครีวพระศาสนาจะครอบคลุมทุกขั้นตอนของการทำครีว การจัดหาวัตถุดิบ การเตรียมและการประกอบอาหาร การบริการ และการเก็บล้าง ชาวซิกข์สามารถเข้าปฏิบัติเชว้าได้ทุกขั้นตอน สำหรับครีวพระศาสนาของครุทวาราสีครุสังหมีสามารถเปิดให้ชาวซิกข์และชนกลุ่มต่างๆ (ไม่ใช่ชาวซิกข์) ร่วมปฏิบัติเชว้าได้เฉพาะบางขั้นตอน เนื่องจากมีข้อจำกัด ดังนั้น การปฏิบัติเชว้าจึงเน้นเฉพาะการบริการอาหารบนชั้นสองเป็นหลัก

ข้อจำกัดที่เกิดขึ้น เนื่องด้วยชาวไทยซิกข์ในกรุงเทพมหานครมีไม่มากพอที่จะขับเคลื่อนการปฏิบัติเชื่อว่าในครัวพระศาสนาได้ทั้งระบบ ขณะเดียวกันชาวไทยซิกข์ส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจที่สามารถแบ่งเวลามาร่วมปฏิบัติเชื่อว่าได้เป็นครั้งคราว ด้วยเหตุผลเหล่านี้ทำให้สมาคมศรีคุรุสิงห์สภาต้องว่าจ้างพนักงานมาทำงานประจำในงานหลักของครัว เช่น การจัดซื้อวัตถุดิบ การประกอบอาหาร การจัดเก็บขยะและการทำความสะอาด มีเช่นนั้น จะไม่สามารถเปิดครัวพระศาสนาเพื่อให้บริการอาหารแก่ศาสนิกชนซิกข์และมวลชนได้ทุกวัน

การเข้ารับบริการอาหารในครัวพระศาสนา

ปกติใครก็ตามที่เดินเข้าไปรับบริการอาหารในครัวพระศาสนา จะเริ่มจากจุดบริการแรกคือการตักอาหาร (เข้าแถว) ผู้รับบริการอาจจะหิบบางขณะเอง ได้แก่ ถาดหลุมและช้อน หรือมีเชว๋ดาร์หิบบยื่นให้ โดยเชว๋ดาร์จะเช็ดถาดและช้อนที่เปียกให้แห้งก่อนยื่นให้ จากนั้นผู้รับบริการหิบบโรตี้ ตักข้าว ตักแกง ตักขนมได้ด้วยตนเอง และหิบบขันน้ำ (ขันเปล่า) แล้วไปนั่งรับประทานอาหารบนพื้นที่กำหนดให้ ระหว่างการรับประทานอาหารจะมีเชว๋ดาร์คอยเดินบริการนำชา-น้ำเปล่า¹⁶ จนเมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ผู้รับบริการนำภาชนะมาวางไว้ที่จุดทำความสะอาด หรือมีเชว๋ดาร์คอยเดินไปมาเพื่อรอเก็บภาชนะตามที่นั่งต่างๆ จากนั้นนำไปส่งให้กับจุดทำความสะอาด มีการแยกเศษอาหารก่อน

การนั่งบนพื้นเพื่อรับประทานอาหารเฉพาะคุรุวาราศรีคุรุสิงห์สภามีการแบ่งพื้นที่แยกบุรุษและสตรี แต่ไม่ได้เคร่งครัดนัก โดยมีคำอธิบายว่าเพื่อความสะดวกในการจัดการและเป็นรูปแบบภายในที่ตกลงกันในหมู่มหาซิกข์ที่ต้องการให้แต่ละครอบครัวแยกที่นั่งกัน ไม่ให้พูดคุยกันเฉพาะในครอบครัว เด็กขายนั่งกับมารดาได้ สำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการที่ไม่สามารถนั่งพื้นได้ มีการจัดโต๊ะไว้บริการเฉพาะ ซึ่งแยกบุรุษและกลุ่มสตรีเช่นกัน

อาหารที่ให้บริการคือประเภทมังสวิรัต ทำให้สามารถที่จะบริการอาหารสำหรับทุกคนที่มาจากต่างลัทธิ นิกาย ศาสนา บุคคลทั่วไปและผู้ปฏิบัติธรรม และไม่ได้จำกัดปริมาณ ผู้รับบริการแต่ละรายสามารถรับประทานอาหารได้จนอิ่ม ปกติเป็นอาหารในวัฒนธรรมปัญจาบ¹⁷ ได้แก่ โรตี้ ข้าวสวยหรือข้าวหวานแบบอินเดีย (Mitheh rice) แกงถั่ว ผักผัก อาจาด หรือผักดอง ชี (Ghee) หรือเนยอินเดีย ข้าวมธุรส (ของหวาน) รวมทั้งน้ำชาและนอกจากนี้ บางครั้งยังมีอาหารทั่วไปในวัฒนธรรมไทยด้วย (เช่น ผัดไท ขนมจีนแกงเขียวหวาน ผลไม้) ซึ่งเป็นอาหารที่มาจากการปฏิบัติเชื่อว่าของชาวไทยซิกข์

¹⁶ น้ำดื่มที่ให้บริการเป็นน้ำเปล่าที่สะอาด หรือน้ำเย็น ส่วนน้ำชาเป็นชาร้อนผสมสมุนไพรรอบอินเดีย มีรสหวานและมีกลิ่นหอม

¹⁷ วัฒนธรรมปัญจาบ (Punjabi culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอินเดีย (Indian culture) เนื่องจากสาธารณรัฐอินเดียเป็นประเทศพหุสังคมและพหุภาษาโดยยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างที่มีในสังคม

ผู้รับบริการอาหารในครัวพระศาสนามีความหลากหลายมาก ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการที่ว่าไม่แบ่งแยกใดๆ ทำให้คนที่รู้จักครัวพระศาสนาที่พาหุรัดก็เข้ามารับประทานอาหารได้ ผู้ศึกษาแบ่งผู้รับบริการอาหารออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชาวซิกข์และกลุ่มที่ไม่ใช่ชาวซิกข์ (Non-Sikhs) ในกลุ่มชาวซิกข์นั้นนับรวมทั้งชาวไทยซิกข์และชาวซิกข์ที่มาจากต่างประเทศ ส่วนใหญ่มาจากอินเดีย บางส่วนมาจากปากีสถาน สิงคโปร์ มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา แคนาดา รวมถึงเมียนมาร์ด้วย สำหรับกลุ่มที่ไม่ใช่ชาวซิกข์ สามารถแยกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มชาวไทยอินเดียที่ไม่ใช่ชาวซิกข์ และชาวอินเดียที่ไม่ใช่ชาวซิกข์ โดยส่วนใหญ่นับถือศาสนาฮินดู ในทางสังคมวัฒนธรรมแล้วกลุ่มย่อยนี้จะรู้จักหรือเข้าใจหลักปรัชญาของครัวพระศาสนา การมารับประทานอาหารในครัวพระศาสนาและร่วมปฏิบัติเชื่อว่าจึงเป็นเรื่องปกติในวัฒนธรรมอินเดีย (2) กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ จากการศึกษา พบว่า มีคนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศที่เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นลูกจ้างหรือแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านและผู้ลี้ภัย เช่น เมียนมาร์ เนปาล ปากีสถาน เป็นต้น ปัจจุบันคนในกลุ่มย่อยนี้กลายมาเป็นผู้รับบริการอาหารในครัวพระศาสนาเป็นจำนวนมาก กลุ่มแรงงานส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นชายจะทยอยมาขึ้นเป็นกลุ่มเล็กๆ หลายๆ กลุ่ม กลุ่มผู้ลี้ภัยจะทยอยมาขึ้นเป็นครอบครัว นอกจากนี้ ยังพบว่ามิชชันนารีและชาวญี่ปุ่นบ้างซึ่งส่วนหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยว ส่วนชาวไทยทั่วไปพบว่ามีน้อย

การปฏิบัติเชื่อว่าของชาวไทยซิกข์

ชาวไทยซิกข์สามารถปฏิบัติตามรูปแบบ “ตันน์” (กายอาสา) และ “ธันน์” (ทรัพย์สินอาสา) โดยในรูปแบบ “ธันน์” เป็นการสนับสนุนด้วยการมอบอาหารหรือการสนับสนุนค่าใช้จ่ายอาหาร แสดงออกด้วยการเป็นเจ้าของภาพอาหาร เจ้าของแต่ละรายมักจะมีเหตุผลตามวาระโอกาสต่างๆ ได้แก่ ในโอกาสที่ภรรยากำเนิดบุตร วันคล้ายวันเกิด วันครบรอบการแต่งงาน ราศีภรรยาบรรพบุรุษที่ล่วงลับ โอกาสที่ชนะคดีในศาล และรวมถึงการแก้บนด้วย แต่ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลใดๆ ก็ตาม การเป็นเจ้าของภาพจะต้องแจ้งให้กับสมาคมศรีคุรุสิงห์สหภาพรับล่วงหน้า บางรายขอจองเป็นเจ้าของภาพไว้ล่วงหน้าหลายเดือน บางรายขอจองเป็นเจ้าของภาพต่อเนื่องกันหลายวัน จึงทำให้ในแต่ละเดือนมีชาวไทยซิกข์มาขอเป็นเจ้าภาพอาหารอยู่เสมอ ในแต่ละเดือนจะมีเจ้าภาพประมาณครึ่งหนึ่งส่วนอีกครั้งหนึ่งทางสมาคมศรีคุรุสิงห์สหภาพจัดการตามปกติ แต่บางเดือนมีเจ้าภาพจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงที่ปีงบประมาณของกิจการจึงทำให้ผลกำไรส่วนหนึ่งนำมาปฏิบัติเชื่อว่า และนอกจากนี้ การปฏิบัติเชื่อว่าตามรูปแบบ “ธันน์” ยังรวมถึงการสนับสนุนด้วยสิ่งของหรือเครื่องครัวต่างๆ ด้วย

ส่วนการปฏิบัติเชื่อว่าในรูปแบบ “ตันน์” เป็นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยการเข้าไปช่วยเหลืองานกิจกรรมต่างๆ ในครัวพระศาสนาเช่น แจกภาชนะให้กับผู้รับบริการ บริการนำตม-น้ำชา เก็บภาชนะล้างภาชนะ เก็บขยะ เป็นต้น ตามสภาพความเป็นจริงแล้วจะมีทั้งชาวซิกข์และกลุ่มต่างๆ ร่วมกันปฏิบัติเชื่อว่า ด้วยการบริการน้ำชา-น้ำเปล่า และการเก็บภาชนะเป็นหลัก

ภาพที่ 2 การตักอาหารจากหม้อเดียวกันในครัวพระศาสนา

ภาพที่ 3 การนั่งบนพื้นระดับเดียวกันในการรับประทานอาหาร

เช้าวาจารย์ในครัวพระศาสดา

เช้าวาจารย์หรือผู้ปฏิบัติเช้าวาในครัวพระศาสดาเฉพาะในส่วนที่ให้บริการอาหารผู้ศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติเช้าวาโดยสองกลุ่มแรกเป็นกลุ่มเดียวกับผู้รับบริการอาหารซึ่งได้อธิบายไปแล้วข้างต้น) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มแรก เป็นชาวซิกข์ ทั้งชาวไทยซิกข์และชาวซิกข์ที่มาจากประเทศต่างๆ ชาวซิกข์ปฏิบัติเช้าวาเพื่อการรับใช้สังคมอันเป็นการปฏิบัติตามแบบอย่างพระศาสดาเป็นหนึ่งในวิถีแห่งซิกข์ และเป็นหน้าที่ของชาวซิกข์ ซึ่งอาจจะปฏิบัติโดยอัตโนมัติหรือตามความเคยชินประกอบกัน ขณะเดียวกันเป็นการจัดตั้งรูปทั้งห้า ละความเห็นแก่ตัว ชาวไทยซิกข์ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติเช้าวาในครัวพระศาสดาในวันปกติเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนวัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ จะพบว่า ร่วมปฏิบัติเช้าวาในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันนักขัตฤกษ์ของศาสนาซิกข์ เนื่องจากวันปกติเด็กไปโรงเรียนและผู้ใหญ่ไปทำงานจึงไม่สามารถมาปฏิบัติเช้าวาได้ ผู้ที่ทำงานบางส่วนได้แวะครุฑวาระเพื่อการกราบไหว้ขอพรจากพระศาสดา จากนั้นก็รีบไปทำงาน ไม่ได้ร่วมปฏิบัติเช้าวา

ส่วนกลุ่มที่สอง เป็นบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ชาวซิกข์ (non-Sikhs) ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับผู้มารับบริการอาหาร โดยแบ่งกลุ่มดังกล่าวนี้ออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ (1) กลุ่มชาวไทยอินเดียที่ไม่ใช่ชาวซิกข์ และชาวอินเดียที่ไม่ใช่ชาวซิกข์ กลุ่มย่อยนี้มีความรู้และความเข้าใจปรัชญาการปฏิบัติเช้าวาและครัวพระศาสดาตามสังคัมวัฒนธรรมอินเดีย (2) คนกลุ่มอื่นๆ ซึ่งในกลุ่มนี้ทั้งคนที่ทราบและไม่ทราบปรัชญาของการปฏิบัติเช้าวาแต่เมื่อเห็นว่าการร่วมปฏิบัติเช้าวาเป็นสิ่งที่ดีงามจึงสมัครใจร่วมปฏิบัติเช้าวาด้วย บางรายปฏิบัติมานานมากกว่าครึ่งชั่วโมงหรือหนึ่งชั่วโมง ส่วนใหญ่จะบริการน้ำชา-น้ำเปล่าและเก็บภาชนะ บางรายก็ปฏิบัติไม่เกิน 5 นาที โดยเก็บภาชนะของบุคคลรอบข้าง

สำหรับกลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มพนักงานของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา มีทั้งชาวไทยและชาวอินเดีย ปกติจะทำงานทุกส่วนของครัวพระศาสดา เฉพาะกลุ่มแม่บ้านชาวไทยในครัวพระศาสดาจะคอยให้บริการน้ำชา-น้ำดื่ม บางเวลามีเช้าวาจารย์ (สองกลุ่มแรก) จำนวนน้อย แม่บ้านจะทำหน้าที่ต่างๆ แต่ในวันหยุดและวันนักขัตฤกษ์ของศาสนาซิกข์จะมีเช้าวาจารย์ปฏิบัติเช้าวาจำนวนมาก กลุ่มนี้จะคอยเป็นกำลังเสริม

เมื่อหมดเวลาบริการอาหารแล้ว (ในวันปกติคือหลังเวลา 10.30 น.) หากยังมีอาหารเหลืออยู่กลุ่มแม่บ้านจะตักแบ่งใส่ถุงเพื่อแจกให้กับเช้าวาจารย์หรือใครก็ตามที่ประสงค์จะรับ ทั้งนี้ก็เนื่องจากอาหารในครัวพระศาสดาเป็นการปรุงใหม่วันต่อวันหรือมือต่อมือ เมื่อมีอาหารเหลือก็จะแจกโดยไม่เก็บรักษาไว้สำหรับวันถัดไป การแจกอาหารมักจะเกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆ ในวันปกติที่มีผู้มารับบริการจำนวนน้อย และในวันหยุดสุดสัปดาห์ที่มีอาหารจำนวนมากโดยมาจากการสนับสนุนของชาวไทยซิกข์

ครัวพระศาสดาในวันนักขัตฤกษ์

ทุกครั้งที่เป็วันนักขัตฤกษ์ของศาสนาซิกข์ (ชาวไทยซิกข์มักเรียกกันว่า “วันใหญ่”) จะมีผู้เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมากจนทำให้คุรุตวาราแน่นขนัด ชาวไทยซิกข์ทั่วประเทศเดินทางเข้าร่วมปฏิบัติศาสนกิจและปฏิบัติเชว่าในคุรุตวาราในกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก รวมทั้งชาวซิกข์จากทั่วโลกด้วยเช่นกัน การปฏิบัติเชว่าในครัวพระศาสดาในวันนักขัตฤกษ์จึงเปิดบริการนานเป็นพิเศษ ตั้งแต่ช่วงเช้าถึงกลางคืน (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงาน) ชาวไทยซิกข์บางรายประกอบอาหาร ขนม เครื่องดื่มและผลไม้มาจากบ้านเพื่อนำมามอบให้กับครัวพระศาสดา ลักษณะข้าวหม้อแกงหม้อ บางรายซื้อมาจากตลาด บางรายสั่งอาหารจากโรงแรม และร้านอาหารมาตั้งโต๊ะบริการในครัวพระศาสดา จึงทำให้มีอาหารมากมายหลายประเภท ทั้งอาหารในวัฒนธรรมปัญจาบ วัฒนธรรมตะวันตก และอาหารทั่วไปที่พบในสังคมไทย (อาหารมังสวิรัต) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการบริโภคอาหารในชีวิตประจำวันของชาวไทยซิกข์ที่มีการบริโภคอาหารอย่างหลากหลาย โดยไม่ได้เฉพาะแต่อาหารในสังคมวัฒนธรรมของตน แต่อาหารจากครัวตามบ้านต่าง ๆ ยังคงคุ้นเคยกับการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม กล่าวคือ จะทำโรตีมามอบให้ชุมชน ขณะที่บางรายนำอาหารในวัฒนธรรมตะวันตกมามอบให้ มีเหตุผลที่น่าสนใจคือ เพราะเด็ก ๆ อยากรจะรับประทาน

เมื่อนำอาหารมาถึงครัวพระศาสดาแล้ว ชาวไทยซิกข์บางส่วนยังร่วมปฏิบัติเชว่าด้วยการเดินมอบอาหารของตนให้กับผู้มารับบริการด้วยตนเอง เป็นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักการ “ให้กับมือ” กล่าวคือ ผู้ให้ได้มอบกับมือของผู้รับโดยตรง แต่บางรายก็จะเชิญชวนให้ผู้อื่นเป็นผู้มอบแทนเพราะมีเชว่าดาร์จำนวนมาก กรณีดังกล่าวนี้จึงทำให้การปฏิบัติเชว่าประกอบด้วยการให้ การแบ่งปัน การช่วยเหลือด้วยความจริงใจและตั้งใจ

ในโรงงานต่าง ๆ ย่อมมีขยะปริมาณมาก ทว่าครัวพระศาสดาถูกทำให้สะอาดอยู่เสมอเนื่องจากการทำความสะอาดและการทำให้สะอาดเป็นเรื่องปกติที่ต้องปฏิบัติมีเชว่าดาร์จำนวนมากจะช่วยกันเดินเก็บขยะ (เช่น จานกระดาดแก้วพลาสติก เป็นต้น) ลักษณะขอเก็บขยะเชว่าดาร์บางรายจะกล่าวถ้อยคำเพื่อขอขยะและน้อมรับขยะที่ถูกทิ้งแล้ว ขณะเดียวกันผู้มารับบริการจะช่วยกันนำเศษอาหารและขยะไปทิ้งให้ถูกที่ เศษอาหารมีไม่มากนักเพราะการรับประทานอาหารในครัวพระศาสดาควรจะต้องทานให้หมด สำหรับประเภทขนม นมและน้ำหวานที่เป็นบรรจุภัณฑ์ หากผู้รับบริการได้รับจำนวนมากโดยรับประทานไม่หมดก็สามารถนำกลับบ้านได้

เชว่า เชว่าดาร์ และมิติทางสังคม

ในวันหยุดสุดสัปดาห์หรือวันนักขัตฤกษ์ของศาสนาซิกข์จะพบว่ากลุ่มเด็กนักเรียนหรือกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มวัยทำงานเป็นจำนวนมากเข้าร่วมปฏิบัติเชว่า ทั้งนี้ก็เพราะว่า แต่ละกลุ่มมีหน้าที่ทางสังคมในวันปกติ เช่น ไปโรงเรียนไปทำงานเดินทาง เป็นต้น และจะอาศัยโอกาสในวันหยุดต่าง ๆ มาปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา

เด็กไทยชกชกกับการปฏิบัติเชว่

เด็ก ๆ มาปฏิบัติเชว่กับครอบครัวเสมอในวันหยุดสุดสัปดาห์โดยจะพบเด็กเล็กถือขันน้ำเดินตามผู้ปกครองซึ่งถือเหยือกน้ำชา-น้ำเปล่า เด็กจะทำหน้าที่นำขันน้ำเปล่าไปให้ผู้รับบริการ แล้วผู้ปกครองจะทำหน้าที่รินน้ำ และพบว่าทั้งเด็กและผู้ปกครองช่วยกันเก็บภาชนะ การปฏิบัติเชว่ดังกล่าวนี้ถือได้ว่าชาวไทยชกชกมีกระบวนการถ่ายทอดและปลูกฝังในเรื่อง การปฏิบัติเชว่ให้กับลูกหลานคนรุ่นใหม่ด้วยการสอนปรัชญาควบคู่กับการปฏิบัติจริง

เด็กโตโดยเฉพาะเด็กชายมักจะมาปฏิบัติเชว่ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ส่วนใหญ่มาคุรตุวาระกับผู้ปกครอง ซึ่งเด็ก ๆ ใช้โอกาสที่ผู้ปกครองกำลังปฏิบัติศาสนกิจหรือพบปะญาติมิตรปฏิบัติเชว่ เด็กโตมักจะปฏิบัติเชว่นานกว่าหนึ่งชั่วโมง ทั้งในห้องดูแลรักษาโรงเต้ และในครัวพระศาสดา เฉพาะในครัวพระศาสดาเด็กโตจะบริการน้ำชา-น้ำเปล่า แต่จะต้องอาศัยเด็ก 2 คนช่วยกัน คนหนึ่งถือเหยือกน้ำดื่ม อีกคนถือเหยือกน้ำชา แล้วเดินให้บริการคู่กัน

ในวันนักขัตฤกษ์นั้น เด็กจะรวมกลุ่มปฏิบัติเชว่ โดยเฉพาะการบริการน้ำดื่มและขนม (ซึ่งมีหลากหลายประเภท) เด็กจะกล่าวคำเชิญชวนให้ผู้รับบริการกรุณารับน้ำดื่มที่ตนนำมามอบให้ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ เด็กบางรายจะรู้สึกเศร้าเล็กน้อยเมื่อไม่สามารถมอบน้ำดื่มให้กับผู้รับบริการบางราย เนื่องจากได้รับน้ำดื่มหลายแก้วแล้วจากเด็กกลุ่มอื่นๆ กรณีดังกล่าวนี้เป็นเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเชว่จารีตเด็กจะต้องปฏิบัติตัวอย่างอ่อนน้อม ถ่อมตนและเป็นผู้ให้ที่อ่อนโยน เด็กจะตั้งใจที่สามารถให้บริการได้สำเร็จ เพราะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดความหิวและดับกระหาย

ทั้งเด็กเล็กและเด็กโตต่างปฏิบัติเชว่ด้วยสนุกสนาน การที่จะเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงเป้าหมายของการปฏิบัติเชว่คงไม่ใช่เรื่องใหญ่ การปลูกฝังที่ค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไปในลักษณะนี้จะก่อให้เกิดความเข้าใจในหลักธรรมต่อไป เด็กได้รู้จักการเสียสละเวลาเพื่อพัฒนาตนเองตามหลักศาสนา เพราะเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว การปฏิบัติเชว่ก็ยังคงไม่ละทิ้ง มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามโอกาสจะเอื้ออำนวยเพราะวัยเรียนและวัยทำงานมักจะมีเวลาปฏิบัติเชว่น้อยลง โดยส่วนใหญ่มีความพยายามที่จะหาโอกาสปฏิบัติเชว่ให้ได้มีชาวไทยชกชกหลายรายอธิบายให้ผู้ศึกษาว่า ปฏิบัติเชว่มาตั้งแต่เด็ก โดยเริ่มจากผู้ปกครองพามาที่คุรตุวาระและทำตามผู้ปกครองจนในขณะนี้มีครอบครัวแล้ว ก็ยังมาปฏิบัติเชว่อยู่เรื่อย ๆ และยังได้พาลูก ๆ มาปฏิบัติเชว่ด้วย เหมือนกับที่เคยมาปฏิบัติเชว่ร่วมกับผู้ปกครองเมื่อในอดีต จากคำบอกกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการและวิธีการถ่ายทอดปลูกฝังที่สืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น และช่วยสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าถึงหลักธรรมคำสอนที่ปุถุชนสามารถจับต้องได้ เด็กจะได้รับการหล่อหลอมด้วยการฝึกให้รู้จักการปฏิบัติตนอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเสียสละ รู้จักการให้ การแบ่งปัน ทั้งเรื่องเวลา ทรัพย์ และแรงงานเพื่อการรับใช้สังคม

ดังนั้น การปฏิบัติเชว่าของเด็กจะเริ่มต้นจากการหล่อหลอมของครอบครัวประกอบกับหลักปฏิบัติทางศาสนา และการสร้างบรรยากาศสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์ เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม จึงทำให้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน

ภาพที่ 4 บิดาและบุตรชาวไทยซิกข์ปฏิบัติเชว่าด้วยกัน (การบริการน้ำชา-น้ำเปล่า)

ภาพที่ 5 การปฏิบัติเชว่า เก็บเศษอาหารและล้างภาชนะ

พหุภาษาในครัวพระศาสดา

จากหลักการของครัวพระศาสดาที่เปิดกว้างให้ชนหลายกลุ่มร่วมรับประทานอาหาร และปฏิบัติเชว่าภายใต้ความเสมอภาคนั้นจึงทำให้ครัวพระศาสดาเป็นสถานที่รวมตัวของชนหลายกลุ่มผู้ศึกษาแยกกลุ่มทางภาษาและกลุ่มชาติพันธุ์โดยพื้นที่หลักหรือเจ้าของพื้นที่คือกลุ่มชาวซิกข์ (ชาวซิกข์หรือชาวไทยซิกข์) และกลุ่มผู้พูดภาษาปัญจาบี แต่ความหลากหลายก็เกิดขึ้นจากการให้กลุ่มอื่นๆ เข้ามามีร่วมในสถานที่เดียวกัน ทำให้มีการสื่อสารหลายภาษา

การมีชนหลายกลุ่มมาร่วมปฏิบัติเชว่าและรับบริการอาหาร ทำให้มีหลายภาษาที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างการบริการ อย่างน้อยเป็นการสอบถามว่าจะตักน้ำชาหรือน้ำเปล่า คือ ภาษาปัญจาบี ภาษาไทย ภาษาฮินดี ภาษาอังกฤษ และภาษาอูรดู โดยสามภาษาคือ ภาษา

ปัญจาบ ภาษาฮินดี ภาษาอูรดู¹⁸ มีคำศัพท์ที่ทั้งเหมือนและต่างกัน ปกติชาวไทยซิกข์จะสื่อสารด้วยภาษาปัญจาบเป็นหลัก จะมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษปนด้วย เฉพาะในกลุ่มชาวซิกข์และชาวอินเดียจะสื่อสารเป็นภาษาปัญจาบหรือฮินดีตามที่สื่อสารได้ แต่ชาวซิกข์ที่มาจากกลุ่มประเทศตะวันตกจะใช้ภาษาอังกฤษเช่นเดียวกับกลุ่มชาวต่างประเทศ (ไม่ใช่ฮินดี ปากีสถาน เนปาล) ที่จะสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษ ยกเว้นเฉพาะกลุ่มชาวต่างประเทศที่บางรายสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ส่วนภาษาไทยจะสื่อสารในกลุ่มชาวไทย คือกลุ่มแม่บ้านและระหว่างชาวไทยซิกข์กับกลุ่มแม่บ้าน แต่กลุ่มแม่บ้านสามารถสื่อสารภาษาปัญจาบและภาษาอังกฤษบางคำได้เพื่อการให้บริการ

การสื่อสารด้วยการสนทนาระหว่างกลุ่มต่างๆ ในครัวพระศาสนา เน้นเฉพาะระหว่างการสอบถามเพื่อจะให้บริการน้ำชา-น้ำเปล่าเป็นหลัก คำศัพท์ปกติที่ใช้ได้แก่ น้ำดื่ม เรียกว่า “ปานี” (pani) และน้ำชา เรียกว่า “จาย” (jay) ขณะเดียวกันหากชาวอินเดียที่คุ้นภาษาไทยบ้าง จะจำคำศัพท์ภาษาไทยที่ใช้บ่อยๆ คือ “น้ำ” กับ “ชา” มากกว่าที่จะใช้ภาษาอังกฤษว่า “water” กับ “tea” ส่วนการสนทนาอื่นๆ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว เช่น มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาในครัวพระศาสนาแล้วไม่ทราบว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร จึงต้องมีการอธิบายและแนะนำ เป็นต้น

ในการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มต่างๆ นั้น เกิดขึ้นไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารภายในกลุ่มคนที่รู้จักกัน การสื่อสารระหว่างกลุ่มชาวไทยซิกข์กับกลุ่มอื่นๆ (ที่ไม่ใช่ชาวซิกข์หรือชาวอินเดีย) เกิดขึ้นไม่มากนักเช่นกัน หากเปรียบเทียบการเดินทางเข้าไปในครัวพระศาสนาเสมือนหนึ่งเข้าไปในงานเลี้ยงทางสังคม การสื่อสารด้วยวาจาเกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มของตน มีชาวไทยซิกข์บางรายที่ปฏิบัติเชื่อว่าอยู่เป็นประจำ มักจะทักทายและขอข้อมูลจากบุคคลแปลกหน้าว่า เป็นใครมาจากไหน

นอกจากการใช้ภาษาที่เป็นวัจนภาษาแล้ว ยังมีการใช้วัจนภาษาด้วย โดยเฉพาะการแสดงความรักด้วยการยกมือไหว้ มีการไหว้เกิดขึ้นอย่างน้อย 2-3 ครั้งระหว่างการรับประทานอาหาร ครั้งแรก ผู้ให้บริการยกมือไหว้อาหารที่วางต่อหน้าตนก่อนจะรับประทานอาหาร เป็นการรำลึกและขอบคุณว่าเฮ้ครูหรือพระเจ้าองค์เดียวที่ประทานอาหารมาให้ ครั้งที่สอง ผู้ให้บริการจะยกมือไหว้เชวาดาร์ที่บริการน้ำชา-น้ำเปล่าให้กับตน ครั้งที่สาม เมื่อเชวาดาร์มาเก็บภาชนะ จึงยกมือไหว้อีกครั้งหนึ่ง แต่ทั้งนี้ การยกมือไหว้ทั้งหมดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติและขึ้นอยู่กับบุคคล เพราะมีทั้งผู้ที่ปฏิบัติและผู้ที่ไม่ปฏิบัติ ครัวพระศาสนาไม่มีข้อกำหนดว่า

¹⁸ ภาษาปัญจาบ (Punjabi) ภาษาอูรดู (Urdu) และภาษาฮินดี (Hindi) ทั้งสามภาษาเป็นภาษาราชการของสาธารณรัฐอินเดีย โดยภาษาปัญจาบเป็นภาษาราชการของรัฐปัญจาบ เป็นภาษาที่ใช้ในศาสนาซิกข์ ส่วนภาษาอูรดูเป็นภาษาหลักของชาวมุสลิม (เป็นภาษาราชการของสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน) สำหรับภาษาฮินดีเป็นภาษาของชาวฮินดูและเป็นภาษากลางที่ชาวอินเดียต่างรัฐต่างวัฒนธรรมสามารถใช้ภาษากลางในการสื่อสาร

ผู้รับบริการจะต้องแสดงความขอบคุณด้วยวิธีการใดๆ การยกมือไหว้เป็นไปตามความสมัครใจที่แสดงออกถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนด้วยความเคารพต่อบุคคลต่างๆ และสถานที่

ขณะเดียวกัน เชว้วาทาร์ส่วนใหญ่เป็นชาวซิกข์มักแสดงทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน ขณะที่ปฏิบัติเชื่อว่าบ่อยครั้งที่มักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (ส่วนใหญ่เป็นชาวตะวันตก) ที่ยังไม่รู้จักเกี่ยวกับครีวพระศาสนา ก็มักจะยืนมองด้วยความลึกลับ หรือกำลังเดินเข้าไปอย่างกล้าๆ กลัวๆ บรรดาชาวไทยซิกข์หรือเชว้วาทาร์จะพยายามทั้งเชิญชวนและอธิบายเกี่ยวกับครีวพระศาสนา การให้บริการต่างๆ ต่อทุกคนอย่างมีเท่าที่ที่ยินดีและกระตือรือร้นใช้ถ้อยคำที่สุภาพมีน้ำเสียงที่อ่อนนุ่ม แสดงความเป็นมิตร ซึ่งนอกจากชาวไทยซิกข์ด้วยกัน จะมีใครทราบบ้างว่า เชว้วาทาร์ที่กำลังปฏิบัติเชื่อว่าอยู่นั้น บางรายเป็นทายาทของเศรษฐีร้อยล้าน บางรายเป็นเจ้าของโรงแรมที่ย่านสุขุมวิทหรือหาดป่าตอง ซึ่งผู้ศึกษาได้ทราบในภายหลังว่าเป็นใครบ้าง และกล่าวกันว่ายิ่งร่ำรวยมากเพียงใด ก็ยิ่งต้องมาปฏิบัติเชื่อว่าให้มากขึ้น เพื่อจะได้ขจัดอหังการ (หรือลดอัตตา-ศาสนาพุทธ) เนื่องจากการปฏิบัติเชื่อว่าถือเป็นหน้าที่ของชาวซิกข์ทุกคน ชาวไทยซิกข์ดำเนินปฏิบัติตนตามรอยพระศาสนา การปฏิบัติเชื่อว่าของบรรดาเชว้วาทาร์เป็นการสื่อสารกับพระเจ้าด้วยการแสดงออกอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน ซึ่งพระเจ้าที่เหล่าเชว้วาทาร์ทั้งหลายกำลังสื่อสารด้วยก็อาจจะเป็นผู้รับบริการอาหารในครีวพระศาสนานั้นเอง เพราะพระศาสดาคูณานักขาธิบทรังตั้งเคยคำถามไว้ว่า “มีสถานที่ใดบ้างที่ไม่มีพระเจ้า?”

ครีวพระศาสนากับสังคมไทย

แม้ว่าครีวพระศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของครุฑวารา แต่ครีวพระศาสนาก็ยังสามารถเปิดบริการอาหารนอกครุฑวาราได้ด้วยเช่นกัน เฉพาะบางโอกาส ในกรุงเทพมหานครนั้น จะมีการให้บริการอาหารตามงานกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญต่างๆ เช่น งานเฉลิมฉลองวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ (บริเวณสนามหลวง) งานเทิดพระเกียรติพระเจ้าตากสินมหาราช (บริเวณวงเวียนใหญ่) เป็นต้น ทั้งนี้มุ่งเน้นการบริการอาหาร ขนม น้ำดื่ม โดยไม่มีการนั่งรับประทานอาหารร่วมกัน เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานที่

การเข้าร่วมงานต่างๆ ทำให้ชาวไทยทั่วไปที่ผ่านมาผ่านไปในงานจะได้รู้จักชื่อของครีวพระศาสนาจากป้ายที่แสดงไว้อย่างชัดเจน หรือจะเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นกลุ่มพ่อค้า “แขก” แต่อย่างไรก็ตาม การรู้จักครีวพระศาสนาในสังคมไทยยังอยู่ในวงจำกัด หลักการและกระบวนการของครีวพระศาสนานี้เป็นมรดกอันล้ำค่าคู่กับสังคมชาวไทยซิกข์ เพราะศาสนาซิกข์ไม่มีการเผยแพร่หลักคำสอนหรือความเชื่อศาสนาแต่ประการใด

อภิปรายผล

ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหลักศาสนาของศาสนาซิกข์กับสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์บางประการแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประการ คือ

ประการแรก มุมมองศาสนาของเกียร์ซเห็นว่า ความจริงอันยิ่งใหญ่คือความจริงที่แท้จริง (really real) เป็นฐานของมุมมองทางศาสนา กิจกรรมทางสัญลักษณ์ (symbolic activities) ของศาสนาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรมมุ่งที่จะสร้างและเสริมความเป็นจริงอันยิ่งใหญ่ให้เข้มข้นขึ้น ความจริงอันยิ่งใหญ่ล้อมรอบไปด้วยระบบสัญลักษณ์ มีอำนาจในการชักจูงให้มาเชื่อถือ คือหัวใจการกระทำทางศาสนา (อकिन รพีพัฒน์, 2551)

ความจริงทางศาสนากับความเป็นจริงทางสังคม ทั้งสองส่วนมีอิทธิพลหรืออำนาจต่อมนุษย์ที่แตกต่างกัน ความจริงทางศาสนาของศาสนาซิกข์เป็นการให้คุณค่ากับทุกคนด้วยความเสมอภาค ขณะที่ความเป็นจริงทางสังคมนั้นแต่ละคนมีสถานภาพและมีหลายสถานภาพที่มีความแตกต่างกัน เมื่อเข้าสู่ครีวพระศาสดาแล้ว ความจริงทางศาสนาจะเป็นความจริงอันยิ่งใหญ่ โดยไม่สามารถใช้สถานภาพทางสังคมมาเป็นตัวกำหนดบุคคลได้ เมื่อ “การยอมรับความจริงอันยิ่งใหญ่ คือ การมีศรัทธาความเชื่อในความจริง” (อकिन รพีพัฒน์, 2551) ซึ่งความจริงอันยิ่งใหญ่ล้อมรอบไปด้วยระบบสัญลักษณ์ เชวาก็เป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีพลังสูงใจให้ผู้ศรัทธาก้าวมาวรมปฏิบัติ ปุศนสามารถปฏิบัติ สัมผัสและเข้าถึงได้โดยไม่ต้องอาศัยพิธีกรรมที่ซับซ้อน ดังนั้น การนั่งรับประทานอาหารบนพื้นในระดับเดียวกัน การดักข้าวแกงจากหม้อเดียวกัน การได้รับอาหารอย่างเดียวกัน จึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเสมอภาคเพื่อให้ทุกสถานภาพทางสังคมที่ต่างกันมาอยู่บนระนาบเดียวกัน โดยเฉพาะระบบ “บังกัต” ที่แปลว่า แถว มีความหมายทางกายภาพคือ การนั่งกับพื้นเป็นแถว อยู่ในระนาบเดียวกัน ส่วนในความหมายทางสังคม คือ ไม่แบ่งแยก ไม่แตกต่าง ความจริงทางศาสนาไม่ได้ให้ความหมายต่อสถานภาพทางสังคมเชื่อว่าพยายามจะกล่อมเกล่าผู้ปฏิบัติว่าควรจะมีมองโลกแห่งสมมุติหรือโลกมาตามความเป็นจริง เพื่อจะได้พบกับความเป็นจริงบนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์

เมื่อ “ศาสนาทำให้ระเบียบทางสังคมเป็นรูปเป็นร่าง” ศาสนาจึงเป็นสิ่งที่กำหนดกรอบทางสังคมวัฒนธรรม ดังนั้น การรับประทานอาหารและการปฏิบัติเชวไว้ในครีวพระศาสดา จึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบทางสังคมของศาสนาซิกข์ (การเชวเป็นหน้าที่โดยตรงของชาวซิกข์) โดยการใช้หลักการเสมอภาคหรือไม่แบ่งแยกเป็นการจัดระเบียบสังคมโดยศาสนา

ประการที่สอง เมื่อส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรมเป็นไปตามหลักศาสนาแล้วในการขัดเกลากายทางสังคมนั้น จึงต้องกลับมาพิจารณาว่าสิ่งใดต้องปฏิบัติตามหลักทางศาสนาและศาสนวินัยเป็นอย่างไร แต่สำหรับกระบวนการขัดเกลานั้น สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญ

ในฐานะที่เป็นหน่วยย่อยของสังคม การกล่อมเกลียด็กจากครอบครัวเกิดขึ้นโดยเรื่องต่างๆ ถูกร้อยเข้าสู่มิติทางศาสนา ในครัวพระศาสดานั้น มีทั้งการสอนหลักทางศาสนาควบคู่ไปกับการให้เด็กได้ปฏิบัติจริง เด็กจึงได้เผชิญทั้งความเป็นจริงทางสังคมกับความเป็นจริงที่ยิ่งใหญ่ในศาสนา ซึ่งสร้างความตระหนักว่าทุกคนเสมอภาคและไม่แบ่งแยก และปฏิบัติเชื่อว่าเพื่อละความเห็นแก่ตัว การกล่อมเกลียด็กให้เด็กปฏิบัติเชื่อว่าเป็นประจำจะเป็นการหล่อหลอมความคิดทัศนคติ และบุคลิภาพ

ประการที่สาม ครัวพระศาสดาเป็นพื้นที่ที่แสดงออกทางศาสนาและทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์ โดยสังคมวัฒนธรรมของชาวซิกข์คือวัฒนธรรมปัญญาเป็นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอินเดีย แต่เนื่องจากชาวไทยอินเดียและชาวไทยซิกข์เป็นทั้งกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มทางศาสนาส่วนน้อยในสังคมไทย ดังนั้นการรวมตัวกันที่คุรุศาวราจึงเป็นขั้วรักษาความเป็นศาสนาและความเป็นสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการแสดงออกทั้งสองลักษณะ เฉพาะในครัวพระศาสดา มีการแสดงออกผ่านสิ่งต่างๆ ได้แก่ ลักษณะอาหาร การใช้ภาษา การแต่งกายของบุคคล บุคคลที่เข้าร่วมในสถานที่ สิ่งทั้งหลายเหล่านี้เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน ครัวพระศาสดาเป็นศูนย์กลางการแสดงออกทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านอาหารและการบริโภค

บทสรุป

ผลจากการศึกษาทำให้ได้เข้าใจในหลักศาสนาซิกข์โดยเฉพาะการปฏิบัติเชื่อในครัวพระศาสดา และส่งผลให้เกิดความเข้าใจความเป็นสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยซิกข์ โดยสรุปได้ดังนี้

ประการแรกพื้นที่ของครัวพระศาสดาสะท้อนแนวคิดระดับพื้นฐานและระดับจิตวิญญาณกล่าวคือ ระดับพื้นฐานเน้นเรื่องความเสมอภาค การไม่แบ่งแยก ความสมัครใจ การให้การแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูล ส่วนระดับจิตวิญญาณเน้นเรื่องการขจัดความอหังการ โดยกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริการน้ำชา-น้ำเปส่าหรือการเก็บภาชนะแล้วแต่เป็นเครื่องมือของการขจัดความอหังการของชาวซิกข์

ครัวพระศาสดาเสมือนเป็นที่หลายสถานภาพทางสังคม ยกตัวอย่างเช่น ความเป็นคนรับราย-คนยากจนหรือนายจ้าง-ลูกจ้าง ซึ่งเป็นสถานภาพทางสังคม ในครัวพระศาสดาจะทำให้คนที่เป้นเจ้าของกิจการใหญ่โตลดตัวตนหรืออวดตาให้มาทำหน้าที่บริการต่างๆ ซึ่งผู้รับบริการอาหารอาจจะเป็นลูกจ้างที่ยากจน หากมองตามสถานภาพทางสังคมแล้วใครควรจะต้องทำอะไร ในทางกลับกัน สถานภาพอีกชุดหนึ่งได้เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่พื้นที่ทางศาสนา ผู้ศึกษาขอเรียกว่าเป็นสถานภาพทางศาสนา นายจ้างจึงไม่ใช่ นายจ้าง และลูกจ้างก็ไม่ใช่ลูกจ้าง ในครัวพระศาสดาได้มอบให้นายจ้างกลายเป็นเช้าวาดาร์หรือผู้ปฏิบัติเชื่อ เป็นผู้ที่กำลังขจัด

ความเห็นแก่ตัว นายจ้างกับลูกจ้างอยู่ในระนาบเดียวกัน นั่นคือหลักความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์ในชีวิตประจำวันที่เราแท้จริง

ปรากฏการณ์ทางสังคม (social phenomenology) ที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ เมื่อมีผู้สูงอายุร่วมปฏิบัติเช่นว่า เช่น เดินเก็บภาชนะ ซึ่งรับมาจากเด็ก กรณีดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในศาสนาซิกข์ ซึ่งเป็นเรื่องตรงข้ามกับธรรมเนียมไทยๆ (เด็กต้องบริการผู้ใหญ่) ในศาสนาซิกข์สามารถอธิบายตามหลักปรัชญาได้ว่า ผู้สูงอายุหรือใครก็ตามกำลังปฏิบัติเช่นว่าโดยไม่ได้คำนึงว่าตนเป็นใครและรับภาชนะมาจากใครเช่นกัน การปฏิบัติเช่นว่าไม่มีแยกเพศและวัย ผู้ใดก็ตามที่ปฏิบัติเช่นว่าอยู่จึงต้องทำหน้าที่ดังกล่าว เป็นเรื่องปกติในสังคมวัฒนธรรมชาวไทยซิกข์สะท้อนมิติทางสังคมในระดับจุลภาคหรือวิถีชุมชน ส่วนนี้เป็นข้อแตกต่างจากสังคมไทยทั่วไป

ประการที่สอง ลักษณะการรวมกลุ่มรวมตัวของชาวซิกข์โดยมีศาสนาเป็นเครื่องหมายทางถือเป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่ง กระบวนการให้บริการในวัดพระศาสดาเป็นไปตามลักษณะทำเพื่อชุมชนโดยชุมชนจึงทำให้เกิดพลังทางศีลธรรม (moral dimensions) อันเป็นตัวนำไปสู่พลังทางสังคม (social dimensions) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พลังทางศีลธรรมนำพลังทางสังคม และชาวซิกข์นำพลังทางศีลธรรมมาพัฒนาทั้งชีวิตและสังคม

ประการที่สาม ชาวไทยซิกข์ใช้พื้นที่ (space) ครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการถ่ายทอดวิถีแห่งซิกข์ให้แก่เด็กๆ โดยเด็กจะสามารถศึกษาจากการปฏิบัติจริง ทำให้เด็กสามารถซึมซับปรัชญาจากการปฏิบัติจริง เป็นลักษณะของการหล่อหลอมพฤติกรรม เป็นการตะล่อมกล่อมเกลียดเด็กให้ปฏิบัติตามสิ่งที่สังคมพึงปรารถนาและตามศาสนวินัยและเป็นการเชื่อมโยงเรื่องราวระหว่างปลายทางที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครกับต้นทางของบรรพบุรุษในดินแดนปัญจาบทั้งอดีตและปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

โกศจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), พระธรรม. ม.ป.ป. **ทาน ศีล ภาวนา**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

บรรจง บินกาชัน. 2547. **สารพันปัญหาว่าด้วยชะกาด**. กรุงเทพฯ: อัล อะมีน.

ประสิทธิ์ ลิปรีชา. 2547. “การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง”. ใน

วาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ศรีคุรุสิงห์สภา, สมาคม. 2549. **สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา**. กรุงเทพฯ: สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา.

สุเทพ สุริยามฤตย์. 2549. **วิถีแห่งซิกข์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา.

อดิน รพีพัฒน์. 2551. **วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด**

เกียร์ช. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

Singh Dilgeer, Harjinder. 1997. **The Sikh Reference Book**. Edmonton: The Sikh Educational Trust.

Pal Singh, Prithi. 2009. **The History of Sikh Gurus**. New Delhi: Lotus Press.

Williams, Thomas Rhys. 1983. **Socialization**. New Jersey: Prentice-Hall.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Darbar Saheb. 2011. **Langar**. [Http://www.darbarsaheb.com/langar.html](http://www.darbarsaheb.com/langar.html). 10 June.

SGPC (Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee, India). 2011. **Sewa**. [Http://www.sgpc.net/sikhism/other-rites.asp](http://www.sgpc.net/sikhism/other-rites.asp). 10 June.

Sikh Spirit. 2011. **Sewa**. [Http://www.sikhspirit.com/khalsa/news58.htm](http://www.sikhspirit.com/khalsa/news58.htm). 10 June.

The BCC. 2011. **Sewa**. [Http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/rs/poverty/sikhconcernrev1.shtml](http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/rs/poverty/sikhconcernrev1.shtml). 10 June.

การสัมภาษณ์

ณรงค์ชัย, เยาวชนไทยซิกข์. สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2553.

รัชปารชิงห์ สิงห์ใจเย็น, ชาวไทยซิกข์. สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2553.

สุวรรณ สิงห์ใจดี, อดีตนายกสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา. สัมภาษณ์ 25 พฤศจิกายน 2553.

สุเทพ สุริยาอมฤทธิ, อดีตนายกสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา. สัมภาษณ์ 24 ธันวาคม 2553.

ฮาร์โร, เยาวชนไทยซิกข์. สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2553.

Daljit Singh, Indian Sikh. Interviewed 28 December 2009.

Gordeep Singh, Pakistani Sikh. Interviewed 29 December 2009.

Sarabjeet Singh, Indian Sikh. Interviewed 16 December 2009.